

רב ארי קילסון: מראי מקומות- כתובות צ"ט

- (א) **מי אמרי' א"ל דטבא לך עבדי לך וכו'- כ' הרא"ש** (ט"ו) דה"ה דמיבעיא לך היכא דמכר השליח ב' ליתכאות לב' בנ"א, אע"ג דבזה אין שייך לומר דטבא לך עבדי לך, שהרי למעשה נשאר בלא שום קרקע, אבל באמת זה לא הי' עיקר השאלה, דעיקר השאלה הוא אם אמרי' הסברא דאינו רוצה באפישות שטרי, אבל לא בעינן דליהוי לי' טיבותא ממש כדי לשאול השאלה. והביא ראי' לזה מהא דהגמ' הביא הציור דהבא לי חלוק בשש, והביא לו שלש בחלוק ושלש בטלית, אף דשם הא לא שייך הסברא דלטבא לך עבדי לך, שהרי הוציא כל הדינר. וגם לכאור' הא דהגמ' קורא לזה "מוסיף על דבריו", משמע דבאמת מכרו לשני בנ"א, ולזה שפיר שייך לקרותו הוספה. **אבל המהר"ם שי"ף** כ' דכוונת הגמ' בדאמר לשליח להביא לו חלוק של שש וכו', היינו לפשוט שאלת הגמ' מכה כ"ש, דהיינו דאם בכה"ג, דאין שייך לומר דטבא לי' עבדו לי', מ"מ אמרי' דחשיב ההוסיף על דבריו, ולא דעבר על דבריו, כ"ש היכא שיש סברא דטבא לי' עבדו לי'. אולם כיון דדחה הגמ' הסברא מהתם, שוב י"ל דהשאלה באמת הוא רק היכא דיכולין לומר דטבא לי' עבדו לי'. **וע' ברמב"ן דג"כ כ' דראיית הגמ' מתורת כ"ש הוא**, אבל מטעם אחר, דהא לכאור' ראיית הגמ' תמוה ביותר, הרי משלחו ליקח לו חלוק גדול ששוה ר', והוא לקח לו חלוק קטן ששוה ג'. ומה שייך לומר דזהו הוספת דבריו, הרי הוא לא עשה מה ששלח לו לעשות כלל. וע"ז כ' הרמב"ן דבאמת א"נ, אם הי' הדין שם דהוי העברת דבריו, אז לא יהי' ראי' כלל מזה לציור דאמר לו למכור כור ומכר לתך, אבל כיון דהדין הוא דבאמת נחשב הוספה על דבריו, א"כ שפיר יש ללמוד מכאן לדין מכירת לתך, ובאופן כ"ש.
- (ב) **דטבא לך עבדי לך- לעיל הבאנו דברי הרא"ש** (ט"ו) דסברא זו לאו דוקא הוא, אלא דאם אין שייך הסברא דאפושי שטרא, אפי' אם אין שייך לומר דטבא לך וכו', סגי בזה לומר דהוסיף על דבריו. **וע' בנתיבות המשפט** (קפ"ב, ט') שדייק מהר"ן דלא כן, דהר"ן כ' שאין מכירת השליח בהלתך קיים א"כ יכול הוא ג"כ למכור הלתך השני'. דהיינו, דצריך להיות קיום בפועל של סברא זו דטבא לך עבדי לך, ובלא"ה אינו נחשב דמוסיף על דברי המשלח. ויוצא לדבריו מח' יסודי בין הרא"ש והר"ן, דהרא"ש ס"ל דלעולם חשיב הוספה על דבריו א"כ יש חסרון של אפושי שטרא, והר"ן ס"ל דלעולם הוי העברה על דבריו א"כ שייך לומר דטבא לך עבדי לך. וכ' הנתיבות שיש נפק"מ לענין מטלטלין, דאין שייך בזה אפושי שטרא, ומ"מ אין שייך בזה לומר דטבא לך עבדי לך.
- (ג) **לא ניחא לי דליפשו שטרא עילואי- כ' השטמ"ק בשם רש"י במהדור"ק** דסברא זה הוא משום דגנאי הוא לו, וביאר שם מתלמיד הרשב"א דאמכור היום ואחזור ואמכור למחר. אולם ע' בתוס' (בעמוד ב' ד"ה אמר) דכ' טעמים אחרים, או משום זילת נכסים, דע"י שנראה להעולם דצריך למכור הרבה פעמים, עתידין להשתדל ליקח ממנו במחיר זול, דרואין דצריך הוא למכור הרבה, אלא דכ' דאי"ז הפשט. ועוד כ' משום שיצטרך לחזור לכל שטר אחר חתימת עדים וקניינין.
- (ד) **אמאי מעל- ק'**, מה ענין מעילה לכאן, הרי במעילה אין שייך הסברא דאפושי שטרא. וכ' רש"י דאע"ג דליכא למימר הכא טעמא דאפושי שטרא, מיהו אי בעלמא מעביר על דבריו הוי, ע"כ לא עשה שליחותו, ודבריו צ"ב. **ותוס'** כ' דמה שהביא לו חלוק קטן ורע, חשוב כמו לא ניח"ל דליפשו שטרא עילוי'. **וע"ע בשטמ"ק בשם תלמיד הרשב"א** שכ' יורבנו נר"ו פ"י דלאו דוקא קאמר משום ריבוי שטרות, אלא משום דדרך בני אדם להקפיד כשהשליח עובר על דעתו ומגרע שליחותו, ומקפידין נמי בריבוי שטרות, ונקט חדא מינייהו, והיינו דמיינתין עלה הא דמעילה"ן ויש לע' אם שייך לבאר כן בדעת רש"י.
- (ה) **ח"ש היתה כתובתה ד' מאות זוז וכו'- הגמ' הביא ראי' מכאן דאף דיררשים שלחיה למכור, והי' שייך לומר דא"כ צריכה למכור דוקא לאדם א' משום דאין רוצין באפושי שטרות, מ"מ מכירתה קיים. ולכאור' יש להעיר, דהא אי"ז דומה כ"כ לציור של הגמ' שלנו, דהא האלמנה אינה שליח ממש של היורשים למכור בנכסיהם, אלא שיש לה זכות למכור בנכסים כדי לפרוע כתובתה. וכבר עמד הריטב"א ע"ז, וכ' "דאע"ג דהכא לאו שליח ממש הוא, דהא לנפשה מזבנא ועל כרחם של יורשין, מיהו אם איתא דבשליח בעלמא אפושי שטרא קפידה הוי, ופסידא דבעל הבית הוי, הכא נמי אית לך למיקפד דלא תזבון באנפא נפשה דלהוי שום ריעותא ליתמי כל היכא דאפשר בלאו הכי, ומתני' סתמא קתני, דשל כולן מכרין קיים, ומשמע אפי' בדהוה לה אפשר לזבוני בחדא".**
- (ו) **הכא נמי בקטיני- פסק הרמב"ם** (אישות י"ז, ט"ז) משנתניו כפשוטו, דכל המכירות קיימים, ולא כ' האוקימתא דקטיני. והק' **הכסף משנה**, הא ש' הרמב"ם בהל' שלוחין (א', ד') הוא דקיי"ל דהשליח נחשב כמעביר על דברי המשלח בכה"ג, וא"כ ק', למה לא פסק דין מתני' ע"פ האוקימתא דאוקים הגמ'. ותי' דבאמת יש לחלק בין מתני' לשאלת הגמ', דמתני' איירי באלמנה, והיא באמת אינה שליח של היתומים (ע' לעיל בשם הריטב"א דג"כ העיר זה), והרי הדין הוא דאלמנה יכולה למכור כתובתה אפי' בד' וה' פעמים, וא"כ ודאי אינה דומה לשליח. ועוד, לפי מש"כ ר"ת (הובא בתוס' ד"ה אמר) דהגריעותא בהא דאפושי שטרא הוא דצריך המשלח לחזור בכל שטר ושטר אחר חתימת עדים, א"כ הרי כאן כל העסק של השטרות על האלמנה הוא, ואין ליתומים ענין לזה כלל, וא"כ מהו המקום בכלל לדמות הא דאלמנה להשאלה דשליח. וכ' דא"כ י"ל דבאמת הגמ' הי' יכול להשיב על ראייתו בא' מהסברות הנ"ל, אלא שרצה להשיב לו אף לפי דבריו, דס"ל דיש לדמות אלמנה למשלח, דאף לדבריו יש לדחות דיכול לאוקים מתני' בקטיני. **וע"ע בקרבן נתנאל** (ט"ו, מ') שיישב באור"א, ע"פ מש"כ הרא"ש שם, דכיון דהשאלה אם מעביר או מוסיף על דבריו לא אפשיט (עכ"פ בכה"ג דאמר לו למכור כור ומכר לתך), א"כ נשאר הקרקע בחזקת המשלח מספק. וא"כ, כ' הק"נ ד"ל דגם הרמב"ם ס"ל כן, ומה שפסק כמ"ד מעביר על דבריו, היינו רק מספק. וא"כ, זהו רק במשלח, דהקרקע באמת ברשותו הוא, ולא בחזקת השליח למכור, משא"כ באלמנה, דהקרקע באמת בחזקתה מפני שעבוד כתובתה, לכן מכירתה קיימת. ומה דהגמ' אוקמי' בקטיני, היינו משום דהגמ' דהקרקע באמת בחזקתה מפני שעבוד כתובתה, לכן מכירתה קיימת. ומה דהגמ' אוקמי' בקטיני, היינו משום דהגמ' דהקרקע באמת בחזקתה מפני שעבוד כתובתה, לכן מכירתה קיימת.

הי' רוצה לדחות הראי' להצד דמוסיף על דבריו, ולא הי' נוח להגמ' לומר דגם התנא הי' מסופק. אבל לדינא אנו מסופקים, וא"כ שפיר קיים המכר אפי' אם השדות מחוברות.

(ז) **האמר לא' ולא לשנים- פרש"י**, וגילה שהקפיד באפושי שטרי. ודייק **המחנה אפרים** (שלוחין ושותפין א') מדבריו, דאם הי' מוכר לשנים בשטר א', אז יהי' קיום שליחותו. ואע"ג דלמעשה אמר לו לא' ולא לשנים בפירושו, מ"מ הרי יש לנו לקיים הקפדתו בנוגע הא דאינו רוצה באפושי שטרות, אבל אינו מקפיד לגמרי שלא יהי' ב' מכירות. ואע"פ דהיכא דאדם מקפיד בדבר, הקפדתו הקפדה אפי' אם אין שום סברא להקפדתו, ולמשל מי שאמר לשלוחו לגרש אשתו בימין, וגירשה בשמאל, דאין הגירושין חל, מ"מ שאני הכא, דהא איכא למתלי ולומר דמה שאמר לו "ולא הב" היינו בב' שטרות, דאיכא צד וסברא לאקפודי, וכל היכא דאיכא לתלות הקפדתו בסברא, תלינן כן, ולא אמרי' דהקפיד בחנם.

(ח) **שום הדיינין שפיחתו שתות או הוסיפו שתות, מוכרן בטל- הק' הרא"ש (ט"ז)**, בשלמא פחתו שתות, דנתאנה יתומים, אמרי' מוכרן בטל, אבל אם הותירו שתות, דנתאנה לוקח, אמאי בטל, לא יהא כח יתומים גרוע מכח אחר, דאין אונאה לקרקעות. וכ' דמתוך **פרש"י משמע** [וצ"ע מהו דיוקן] דהסברא הוא דכיון דלגבי אונאת היתומים אמרי' מוכרן בטל, א"כ צריכין לומר כן גם לגבי אונאת לוקח, דאינו בדין לומר כן רק במוכר ולא בלוקח. וכן לענין שליח, דאמרי' דאף אם טעה בפחות משתות, השליחות בטל, משום דאמרי' לי' לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, א"כ ה"ה אם נתאנה לוקח, דאם הותיר השליח, יכול הלוקח לבטל המקח, אפי' בטעות פחות משתות. אולם ע' ברא"ש בשם ר' יונה דחולק ע"ז, וס"ל דהיכא שהשליח טעה, רק היכא דנתאנה המוכר יכול לומר לתקוני שדרתיך וכו', אבל אם נתאנה הלוקח, כיון דלא שייך סברא זו, הרי הוא תלוי בגדי אונאה רגילים. ומשנתנו שאני, דמדבר בשומת ב"ד, ובשומת ב"ד הרי כמו שהיתומים סומכים על ב"ד, כך הלוקחים סומכים עליהם שלא יעשו עול ולא ירחמו בדין, וא"כ הווי' ב"ד שלוחים של אלו ואלו. הלכך, בין פחתו שתות או הותירו שתות, מוכרן בטל. **וע"ע בר"ן בשם הרמב"ן דת"י** דלעולם היכא דב"ד מוכרין הקרקע להלוקח, אז אה"נ, אפי' אם הותירו שתות אין המקח בטל, שהרי הלוקח לקח אותה מדעתו, ולא ע"י שליח. אבל מתני' מיירי בהורידו לב"ח לקרקעיתו בשומא, והחליטו הקרקע לב"ח, ובכה"ג אם פחתו או הותירו, אז הוא דצריך להיות הגיבוי בטל אם שתות הוא. וע"ע שם בשם **הראב"ד**, דמשמע כמש"כ הרא"ש בשם ר' יונה. **וע"ע** שם בהרא"ש שהביא מר' **האי גאון** דפסק דאם הותיר השליח שתות, מכרו בטל. ותמה הרא"ש, למה הזכיר שתות, הרי אם רוצה לדמות הותיר לפיחתו, אז אפי' אם פחתו דינר, הדין הוא דמקחו בטל. וכ' **ההפלאה** דמה דס"ל לר' האי דהמקח בטל אם הותיר שתות, מטעם אחר הוא, דהיינו משום דאין שליח לדבר עבירה, דעבר השליח על הלאו דלא תונו, וקיי"ל דכל היכא דהשליחות בעבירה, הרי גם המקח אינו קיים. וא"כ, י"ל דס"ל לר' האי דרק בשתות יש איסור דלא תונו, משא"כ בפחות משתות, דאין שום איסור, לכן שפיר קיים המקח (והוסיף, דאף דלא צוה לו המשלח לעשות השליחות באיסור, מ"מ גם בכה"ג אמרי' דאין שליח לדבר עבירה, והמקח בטל, וא"ז דבר פשוט, והדברים עתיקים, ואכמ"ל).

(ט) **שפיחתו שתות או הוסיפו שתות- יש להק'**, איך אנו יודעין שטעו, הרי אף אם באו דיינים אחרים ואומרים שטעו, מאי חזית דסמכת אהני, סמוך אהני. וע' **בשער משפט** (ק"ט, ב') שהביא **מתשו' מהרשד"ם** (שע"ד) דאפשר לברר הדבר, ולידע שטעו השמאים הראשונים, דשמא לא דקדקו היטב. אבל כ' השער משפט דאשתמיט להמהרשד"ם מש"כ **בשו"ת הרשב"א** (תולדות אדם סי' שס"א) דלא משכחת לן הא דטעו ופיחתו או הותירו אא"כ הם עצמן חוזרים ואומרים שטעו, אבל אם אחרים אומרים כן, מאי חזית דסמכת וכו'. אלא שהק' השע"מ, איך חוזרים בזה, הרי לכאוו' הו"ל כמו חוזרים ומגידיים, וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. וצ"ל שיש ג"כ אחרים שאומרים שטעו, ובכה"ג נאמנים הב"ד עצמן לומר דטעו, דבזה לא חשיב חוזרים ומגידיים.

(י) **אבל אם עשו אגרת בקורת וכו'- כ' הר"ן** (נח. בדפיו) בשם **הרמב"ן** "דדוקא שוה מנה במאתים או מאתים במנה, אבל יותר על כן בטל", וע"ש שהוכיח ממקור"א דלשון כזה דוקא הוא. אולם ע' **במאירי** שכ' "ויראה אף ביתר מן החצי". וע' **בכסף משנה** (מלוה י"ב, י"א) שכ' על דברי הרמב"ן "אפשר כזה כדעת הסוברים דהא דבקרקות אין להם אונאה, היינו עד מחצה דוקא". וזהו כמו שצייד **רעק"א** לומר דמה דאמר רשב"ג מוכרן קיים, היינו רק בקרקע משום דאין אונאה לקרקעות. אבל **החלקת מחוקק** (ק"ד, ט') הק' דלא מצינו דדעת הרמב"ן הוא כדעת הראשונים דס"ל דביותר מכפל יש אונאה לקרקעות, ולכן כ' דהרמב"ן דייק כן מלשון המשנה, ולא ביאר הטעם.